

A fost odată... Timișoara anilor 1950-1970

Volum coordonat de Pia Brînzeu și Sorina Jecza

Cuvânt introductiv de Pia Brînzeu

Editura Universității de Vest din Timișoara
2024

Pia Brînzeu / *Amintiri în dialog. Cuvânt introductiv* / 7

Anca-Monica Albescu / *O amintire din viața de studentă timișoreană* / 11

Clara Banu / *Timișoara copilăriei noastre – orașul interetnic și multicultural...* / 15

Aquilina Birăescu / *Portocala* / 21

Rodica Binder / *Sunete, zgomote, voci* / 27

Adriana Blaj / *Piața Victoriei nr. 1* / 33

Vasile Bogdan / *Timișoara prin ochelarii de sârmă* / 57

Pia Brînzeu / *Casa copilăriei mele* / 65

Eugen Bunaru / *Traversând Piața Unirii* / 75

Adriana Cârțu / *Unsprezece locuri din Timișoara* / 81

Manolita Dragomir-Filimonescu / *Timișoara! De un milion de ori, Timișoara!* / 105

Sorina Ianovici / *Lumi scufundate. Fragmente de jurnal* / 111

Lucian Ionică / *O stradă, o casă, un copil* / 125

Peter Klein / *Crescând în Timișoara* / 141

Helga Korodi / *Un mozaic aparte: Timișoara* / 155

Constanța Marcu / *La o ceașcă de copilărie* / 167

Viorel Marineasa / *Cooperatie meșteșugărească* / 185

Călin Piescu / *Timișoara – caleidoscop de amintiri* / 187

Eleonora Ringler Pascu / *Ani de liceu...* / 215

Dana Percec / *Oglinda spartă. Pagini din jurnalul unui copil timișorean...* / 219

Șerban Samoilă / *Timișoara mea* / 235

Helmut Stürmer / *Timișoara mea (foarte) personală* / 239

Marcel Tolcea / *Timișoara mea de tinerețe* / 245

Rodica Vârtaciu Medeleț / *Piața Lahovari* / 247

Doina Elena Voștinar / *Răscolind prin amintiri* / 259

Alfred Zawadzki / *În umbra Domului* / 269

O amintire din viața de studentă timișoreană

Nu cu mult timp în urmă, Timișoara era considerată unul dintre orașele universitare importante, unde viața romantică a studenților domina asupra întregului oraș și îl influența în bună măsură.

În vara anului 1974 am reușit la examenul de admitere la noua secție a Facultății de Electronică și Telecomunicații. Mulți dintre colegii mei de la clasa specială de fizică de la Colegiul Național „C.D. Loga” au ales același drum în viață. M-am bucurat să pot studia alături de ei: Radu Adâncu, Mariana Andrei, Doina Trusculescu și Delia Rusu. Pasiunea pentru fizică m-a determinat să aleg noua Secție de electronică și, într-adevăr, în primii ani au existat multe ore de matematică și fizică în planul de studii.

Primele cursuri au avut loc în vechea clădire a Facultății de Electronică, cu frumoasele sale săli de clasă și marile aule cu aspect antic, unde atmosfera părea a fi cea a unui „Templu al științei”. Eram studentă doar de trei luni când profesorul nostru de fizică, domnul Bernhard Rothenstein, a căutat ajutor din partea studenților. Domnia sa era un profesor excelent, care a încurajat foarte mult pasiunea noastră pentru fizică. Preocuparea sa majoră era teoria semiconductorilor, ceea ce îmi plăcea și mie foarte mult. Într-o zi, m-a rugat să vin la biroul său pentru a traduce niște texte științifice din engleză în română. Am fost imediat fascinată de subiectul ales: era vorba despre teoria extragerii energiei solare și implementarea acesteia. Domnul profesor a primit un tratat din Statele Unite și voia să ne învețe lucrurile cele mai noi din domeniu. Nu știu cum a ajuns să primească articolul pe care îl avea. Pe atunci (în jurul anului 1975) încă nu exista internetul, contactele cu străinii erau interzise, iar profesorii noștri nu aveau voie să participe la conferințe sau congrese în străinătate.

Abia când, după terminarea studiilor, am ajuns să trăiesc și să lucrez în străinătate, am realizat cât de controversat și modern era subiectul ales de profesorul nostru și interesul pentru el. Douăzeci și cinci de ani mai târziu, întreaga lume a vorbit despre utilizarea energiei solare și mulți Global Players au concurat pe o piață competitivă. Dar nu energia alternativă, ci telecomunicațiile au devenit domeniul în care am lucrat cu mare interes și mult entuziasm întreaga mea viață.

Noua secție a fost formată din profesori foarte tineri: profesorul Mircea Chivu predă cursul de Măsurări electrice, profesorul Viorel Popescu – cursul de Electronică industrială, profesorul Gherman – cursul de Semnale și profesorul Naforniță – cursul de Tehnologia microundelor. La vremea respectivă, toți profesorii erau la începutul carierei lor, aveau treizeci și ceva de ani, erau plini de energie și de entuziasm. Ne-au familiarizat cu aceste subiecte noi, făcându-le cât se putea de interesante. Au fost momente însemnate, în care echipa a depus mari eforturi de pionierat, modernizând secția.

După ce am încheiat partea teoretică, a trebuit să dobândim și experiență practică. Pentru mine, acest lucru a fost complet nou, cu atât

mai mult, cu cât nu am fost niciodată prea îndemânică la munca manuală. De aceea mi s-a părut deosebit de interesant momentul când am reușit să efectuăm primele noastre experiențe de laborator. Nu mai văzusem niciodată un osciloscop și eram fascinată de faptul că valorile curentului și ale tensiunii puteau fi vizualizate. Lucrurile s-au complicat atunci când am configurat pentru prima dată un circuit de testare și să lipesc rezistențe. Trebuia să folosesc un ciocan de lipit (Letcon), care nu era deloc o jucărie. Pentru a mă familiariza cu el, am rugat-o pe mama, care a fost în interes de serviciu la Kiev, să-mi aducă drept cadou din Uniunea Sovietică un ciocan de lipit, de care am fost foarte mândră cu toate că nici nu am obținut prea mare îndemânare la lipit tranzistoare și nici nu am avut vreodată nevoie de asta.

Câțiva ani mai târziu, am început să lucrez pentru Nortel Networks, unul dintre Global Players din telecomunicații. Am vizitat o secție de producție din Toronto, am văzut cum sunt fabricate circuitele electronice în serie. Acest proces mi s-a părut ca un film de science-fiction. În încăperile purificate din spatele pereților groși de sticlă, sute de componente diferite erau introduse rapid și precis în plăcuțele electronice cu ajutorul brațelor unui robot. Apoi au fost lipite, și asamblările finisate au fost testate, totul făcându-se automat. Acolo am început să fiu fascinată de telecomunicații și așa am rămas până în ziua de astăzi.

Da, la acea vreme erau mari diferențe între teoria și producția din România anilor '80 și lumea occidentală. Totuși, am comparat deseori planurile noastre de studiu cu ale soțului meu, care a studiat același lucru în Germania, cu zece ani înaintea mea, și am constatat că, în ciuda Cortinei de Fier, erau foarte asemănătoare. Asta mi-a oferit o siguranță mare și m-a făcut să fiu mândră de Universitatea mea. Îi sunt nespus de recunoscătoare pentru asta.

Anca-Monica Albescu (Deutschmann) s-a născut în 1955, a terminat Colegiul Național „C.D. Loga” din Timișoara și Secția de inginerie electronică și telecomunicații a Universității Politehnica din Timișoara, promoția 1979. La scurt timp după încheierea studiilor, emigrează în Germania și trăiește cu familia lângă Frankfurt pe Main. A lucrat peste 30 de ani în domeniul telecomunicațiilor, ocupând

diferite posturi de management la Nortel Networks, BlackBerry și, acum, la Dow Chemicals. A coordonat mai multe proiecte mari, ca, de pildă, implementarea în Germania a rețelelor de celular, a internetului, a rețelelor de transmisie pe fibră și introducerea noului produs BlackBerry. A publicat în mai multe reviste despre Intelligent Networks și, în colaborare cu Universitatea din Erlangen, este autoarea unui tratat despre Mobile Solution. În 2012 a câștigat împreună cu echipa ei de colaboratori Premiul German pentru Inovații, acordat pentru Soluțiile Cloud On-Demand.

Timișoara copilăriei noastre – orașul interetnic și multicultural de atunci

Am copilărit în cartierul Fratelia B, pe strada Dimineții, ultima stradă din Timișoara, după care urma câmpul spre Giroc. Era locul nostru de joacă, dar și de instrucție pentru cele două unități militare: una de tancuri și cealaltă de infanterie. Și-au dat mâna cele două unități și au săpat șanțuri pentru soldați și pentru tancuri, ca pe un câmp de luptă. Din fericire, noi le foloseam mai des decât ei în jocurile noastre.

„Noi” însemna un „cârd” de copii, cam de aceeași vârstă, fiind decreței. Pe strada mea, cu șase case și cimitirul, eram doar nouă, dar străzile perpendiculare roiau de copii, chiar dacă populația era destul de îmbătrânită.

Bunicul meu, Mangol Emil, a fost pantofar, parchetar și tot ce se mai putea face într-o casă. Lucra prin casele oamenilor mai cu stare. Bunica Zsofi (Kocsis Sofia) i-a crescut pe copiii Adalbert și Helmut. Verii mei, Helmut și Jani (Ioan), au rămas orfani destul de devreme. Locuiau în casa de lângă noi. Tata era neamț, cu un bunic deportat pe motive etnice, mama Klara era o ungueroaică de lângă Sighișoara, din familia Szabo. Fratele meu, Mangol Béla, este cu nouă ani mai mare și între grupul lui de prieteni și al meu nu prea erau copii. Eu m-am născut în 1968 și am avut foarte mulți vecini de vârsta mea, deci și colegi de clasă și de școală.

La două case de noi, spre dreapta, pe partea cealaltă a străzii, era familia Apetrei, venită, nu demult, din Moldova. Aveau patru copii: Mitică, Dana, Livia, de vârsta mea, și Florin. Lângă ei locuia doamna Cobeț, o femeie singură. Făcea vin și țuică și le vindea soldaților de care aminteam, deoarece era un singur magazin în cartier, cu orar redus, destul de departe de noi. Lângă ea a fost baba Țața, care a plecat la fiica ei și i-a vândut casa lui Pavel, tâmplarul, care s-a mutat aici cu

soacra, nevasta și doi copii mai mici decât mine. Lângă ei este cimitirul evreiesc, apoi cel ortodox și cel catolic.

Pe partea noastră de stradă erau case și grădini care aveau poarta pe străzile perpendiculare de unde veneau mai toți copiii să se joace aproape de casa mea. Strada Dimineții se oprea în stânga casei noastre, în strada Cehov, spre câmp, unde mai sunt câteva case. Cred că au fost anii cu cele mai frumoase priveliști pentru ei (din punctul meu de vedere), deoarece zilnic erau copii la joacă. Ultima casă a fost a lui Denes, care avea trei copii, dar nevasta a plecat la oraș cu ei, pentru că era impropriu să stai cu trei copii undeva sub pământ. Lângă ei era doamna Surucianu, o doamnă drăguță și în vârstă. Casa următoare era a familiei Moldovan. El venea destul de des cherchelit acasă. Lângă ei erau ceva neamuri de-ale lor din familia Pop. Mioara era de vârsta fratelui meu și Gicu puțin mai mare.

Urma familia Tolcser, cu Edith și Miki. Edith purta ochelari, singura din toată școala, și de aceea copiii au fost necruțători cu ea. Verii lor, Miklos, Marika și Ocsike, aveau casa lipită de a lor. Doamna Brega era din Basarabia. Avea spatele gârbovit și mergea foarte greu. Urmau familiile Biro și Bilașcu. Aceasta din urmă avea neamuri pe alte trei străzi.

Familia Wipert contribuia la gașca de copii cu Mariana și Florentin, iar vecinii, cu Papp Luminița, Lenuța și Nicoleta. Bunicii lor au fost, de fapt, Pop, ca verii lor, dar și-au schimbat numele.

Urma Buna, bunica țiganilor din curtea aceea. Soțul ei a fost Gugaș, dar eu nu l-am mai prins. Apoi, fiica ei cea mare s-a măritat, iar copiii ei, Gusti, Poloțo, Angelica și Marius, sunt Boț. Cu ei locuiau și alți veri și unchi.

Aici locuia și familia Hilovschi, cu cei trei copii de vârsta lui Béla sau mai mari. Prin anii '70 au plecat definitiv în Germania, la rude. Babuci (Philips Irina) a fost în clasă cu mine și era sora mai mică a lui Joska, colegul lui Béla. Urma Erdély néni, mama lui Peti bácsi, și familia Stoenescu, cu doi fii mai mari decât fratele meu.

Vizavi, pe strada Cehov, era tot familia Erdély și aveau o fată și doi băieți. Peti bácsi era gras, puternic și râdea cu poftă. Aveau o căruță cu cai și cărau lemne, cărbune, mobilă și ce mai trebuia. La nevoie ducea și oameni, deoarece duminicile, vara, mergeau la râu, la Timiș, chiar de sâmbătă seara. Doamna Peti își lua aragazul și butelia, pături, copiii ei, copiii din vecini, vecinii

și plecau. În următoarea casă, spre câmp, locuia tot o familie Erdély, cu trei copii, care s-au mutat înainte ca eu să-i cunosc mai bine.

Lantos néni locuia singură lângă Szabo néni, care creștea găște. Și fiul ei avea căruță, dar locuia mai aproape de școală. Urma familia Hudec, cu Joska din generația lui Béla, ca și Tibi Kohonic, din casa alăturată.

Înainte de colț locuia Kanalas néni, dar, după moartea ei, a venit o familie cu patru copii. Fata cea mare avea un handicap la picioare și nu prea ieșea pe stradă, dar țin minte că era deșteaptă și învăța bine. Chiar pe colț era familia Csiki, un fel de unchi de-a lui tata. Fiul lor, Mihai, a murit de tânăr, dar nu știu de ce și nu mai am pe cine întreba.

Paralel cu strada Cehov, tot perpendicular pe strada Dimineții, este strada Muncitorilor. Pe partea dreaptă, spre oraș, era familia Nagy. Nagy bácsi era un omuleț slab, dar lucra zilnic în grădină. Fiul și nepoții erau în casa alăturată, dar, cu timpul, au plecat în oraș.

Pe doamna Frish o vedeam rar, mai ales când își vopsea gardul cu un ulei negru ce se usca greu.

Mircea s-a însurat cu sora lui Ghiță Bilașcu de pe strada Cehov și au doi băieți. Urma baba Mircea care tot vorbea de nepotul ei din București, Călin. Apoi, două case de unguri, dar care nu aveau copii. În următoarea casă erau neamuri cu Bilașcu și aveau trei fii foarte energici.

Vizavi, dacă venim înapoi, era Alexa bácsi, unde locuia în chirie o mătușă de-a mea, văduvă cu trei copii. În adolescența mea, s-au mutat în Piața Traian. Lângă ei era o familie unde părinții erau surdo-muți, dar nu și copiii lor, o fată și un băiat. În casa următoare era familia Gârjoabă, cu trei copii mai rotofei, care nu se prea jucau cu noi.

Doamna Wencel era toată ziua la fereastră. Urma casa familiei Toth. Casa următoare avea o curte umbrită de un nuc și alți copaci unde vara era o plăcere să intri. Aici locuia familia Szkulian. Fata lor era mai mare decât Béla, iar nepoțica destul de mică. Înainte de colț erau băieții familiei Csoz. Tibi Csoz era un copil foarte inventiv și se băga în tot felul de necazuri.

Pe colț locuiau surorile Erdély. Erau două bătrânele slabe, sprintene și foarte muncitoare. Casa lor era micuță și avea o grădină de flori în față. În curte era un dud pe care doar trei bărbați îl puteau cuprinde. Și, ca de obicei, aveau și o bucătărie de vară. Totul era zugrăvit, vopsit și aranjat. Era ca în

povești. Pe stradă, lângă casa lor, noi obișnuiam să stăm cu picioarele în șanțul din fața casei Apetrei. Era un loc de întâlnire. Aici jucam cel mai mult „scunsa”.

Am avut o copilărie de vis și m-am bucurat de ea din plin, – aveam unde să mă joc și cu cine. Eram foarte energetică. Vara intram în casă pe la zece seara, de cele mai multe ori de pe câmp. Bunica ieșea în poartă și striga: „Clari!” și, dacă nu o auzeam, îmi spuneau copiii: „Vezi că te-a strigat bunică-ta”. Era un fel de avertizare, căci știau că nu voi veni imediat acasă.

Pe câmp era teren de fotbal, de volei și, la un moment dat, au făcut și unul de tenis, ce avea ca fileu o sârmă. După câteva certuri, despre locul pe unde a trecut mingea – sub sau peste sârmă –, a fost abandonat. Participam mulți la amenajarea terenurilor, cu săpăliga, cu ceva var sau nisip, pentru a trasa dungile pe iarbă. Îmi plăcea să joc fotbal cu băieții, până mă accidentam puțin și luam o pauză de câteva zile, după care mergeam iar la fotbal.

Dacă vara ne jucam pe câmp, iarna aveam la dispoziție ceva deosebit, balta Mongol, care s-a format după ce oamenii și-au ridicat case cu cărămizi arse făcute din pământul luat de acolo. Era chiar în fața casei noastre. În spatele ei era grădina lui tanti Florica și apoi câmpul.

